

Nederland in en na de Corona-crisis

Eén, twee, vele soorten *krimp*

Deze website heeft Dubbelkrimp als thema: krimp van de omvang van de bevolking door het afnemende kindertal en krimp van de oppervlakte van het bewoonbare land, veroorzaakt door stijgende zeewaterspiegel en steeds grotere fluctuaties in de toevloed van rivier- en hemelwater. Na de krediet-/ eurocrisis van 2008/2010 heeft zich de krimp van de economie bijgevoegd. Aanvankelijk richtten we ons vooral op Nederland, later ook de buurlanden en vervolgens in het verlengde daarvan op de Noordzee en zijn omringende landen. In de vorige [lente]editie verbreedde onze aandacht naar heel Europa met de introductie van de groeiende Wildernis-Ring rond de randen van ons werelddeel. En dan is er nu de 'Corona-crisis' waar een wereldwijde pandemie alle hoeken van de wereld en aspecten van het leven beïnvloedt. Daar willen en kunnen we hier natuurlijk niet omheen, hoe moeilijk het ook is om de consequenties nu al goed te duiden. Onze eerste aandacht richt allereerst op het nationale schaalniveau. De snelle groei van de omvang van de bevolking van de laatste jaren heeft aanleiding gegeven de eerste 'krimp' binnen het Dubbelkrimp-thema minder serieus te nemen, maar dat thema lijkt nu met de nieuwe crisis weer helermaal terug op de agenda. De demografische groei in Nederland van de laatste jaren werd helemaal veroorzaakt door immigratie, en dan goeddeels door immigratie naar de steden in de Randstad, een en ander op zijn beurt aangedreven door de snelle internationalisering van de economie. De Corona-crisis veroorzaakt in ieder geval een kink in de kabel van de steeds nauwer met elkaar verweven geraakte geglobaliseerde productieketens en de hier wordt dat het eerst en het sterkste gevoeld. In hoeverre de kink blijvende gevolgen heeft, staat natuurlijk nog te bezien, maar er moet hoe dan ook zeer ernstig rekening mee gehouden worden. Veel wijst er in dat verband op dat immigratie als motor voor bevolkingsgroei *so wie so* dan ook aan kracht zal verliezen, zo houdt sociaal demograaf Jan Latten ons voor [1]. Of we verder groeien is geen natuurverschijnsel dat ons overkomt, maar we kunnen zelf beïnvloeden, en in welke richting dat gebeurt is niet in de laatste plaats afhankelijk van de manier waarop we onze economie inrichten. Die Nederlandse economie is de afgelopen halve eeuw faliekant scheef gegroeid, niet alleen economisch maar ook ecologisch, omdat systematisch de weg van de minste weerstand gekozen is. Sectoren als de transportlogistiek, de financiële 'innovatie' [*what's in a name*] en intensieve landbouw - en dan met name de veeteelt - hebben zich nagenoeg onbeperkt kunnen uitbreiden. Ecologisch had Nederland zich vorig jaar inmiddels vakkundig klem gereden toen begin dit jaar daar boven op de Corona-crisis de zaak op nagenoeg alle fronten economisch deed stokken. Vooral de twee veel bejubelde transportlogistieke *mainports* - Schiphol en de Rotterdamse haven - hebben het nu hard te verduren. Beide zijn samen met intensieve landbouw voor een niet onaanzienlijk deel verantwoordelijk voor de groeiende arbeidsimmigratie. De vraag is hier dus: moeten die drie niet zo langzamerhand structureel en grootscheeps ingekrompen worden omdat zij ecologisch de grenzen reeds lang overschreden hebben en economisch omdat al ruim vóór de Coronacrisis hun economische relevantie sterk aan slijtage onderhevig was geworden.

Ondertussen mogen we bij alle bemoeienis rond demografie en economie de krimp van het land als gevolg van het groeiende waterbezwaar natuurlijk niet vergeten. Doordat alle aandacht zich richt op de Coronacrisis en daarmee verband houdende thema's dreigt deze 'tweede krimp' van de politieke en maatschappelijke agenda te verdwijnen. Op dat front is het zaak dat er simultaan op twee sporen bereden gaan worden. Op het eerste spoor - dat van de terugdringing van de broeikasgassen - werd

met 'Parijs 2015' eindelijk de eerste stap gezet. Op het tweede spoor - dat van de klimaatadaptatie, met name relevant in het waterstaatkundig zo kwetsbare Nederland - werden vorig jaar de allereerste stapjes gezet. Maar het volgende stapje, begin dit jaar met Rutger Bregmans pamflet *Het water komt* is inmiddels helemaal overschaduwd door alle aandacht voor de Corona-crisis. Ten onrechte - daarom blijven we steeds opnieuw deze tweede 'waterkrimp' aan de orde stellen.

Alle verschillende soorten krimp zullen op de site de nodige aandacht blijven krijgen. In dit [zomer]nummer van ons kwartaaljournaal richten we ons vooral op onderwerpen gerelateerd aan de Coronacrisis. Daarbij gaan we nu eerst in op de consequenties voor eigen land, waarbij de waterproblematiek natuurlijk nooit uit het oog wordt gelaten. In de volgende [herfst]editie van ons kwartaaljournaal komen de gevolgen van de Corona-crisis voor Europa aan bod.

En tot slot nog dit: de pandemie is in meer dan alleen een *trigger* voor demografische of economische crises. Hij gooit het hele leven over hoop, kan over de hele linie leven, samenleving en natuur blijvend veranderen. Er lijkt nu, zo'n drie kwart eeuw na het einde van de Tweede Wereldoorlog, een nieuw tijdperk aan te breken. Maar daarover meer op andere platforms.

NOTEN

[1]

=Jan Latten, *Een land zonder demografisch kompas* In: *Stadszaken*, 30 april 2020; zie link: https://stadszaken.nl/economie/sociale-geografie-/2724/een-land-zonder-demografisch-kompas?utm_source=Mailing%20Lijst&utm_medium=email&utm_campaign=01-05-2020_Aanvulling%20NOVI%3A%20kabinet%20stuurt%20op%20hogere%20eisen%20en%20sterke%20concentratie%20logistiek&fbclid=IwAR0auJWYObv0Pg2539Lk5dbPAhO95Ho-6tF5cEab7nVqJwAt6KjzpxMjWWs

en

=Bevolkingskrimp in begin Coronacrisis CBS 19 mei 2020 ; zie link: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/21/bevolkingskrimp-in-begin-coronacrisis?fbclid=IwAR1K3vtzZgqhUzn96WPkC9vksqkulo1q_rhskiHuVE23Qz4Qp5brutJXRTc